

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

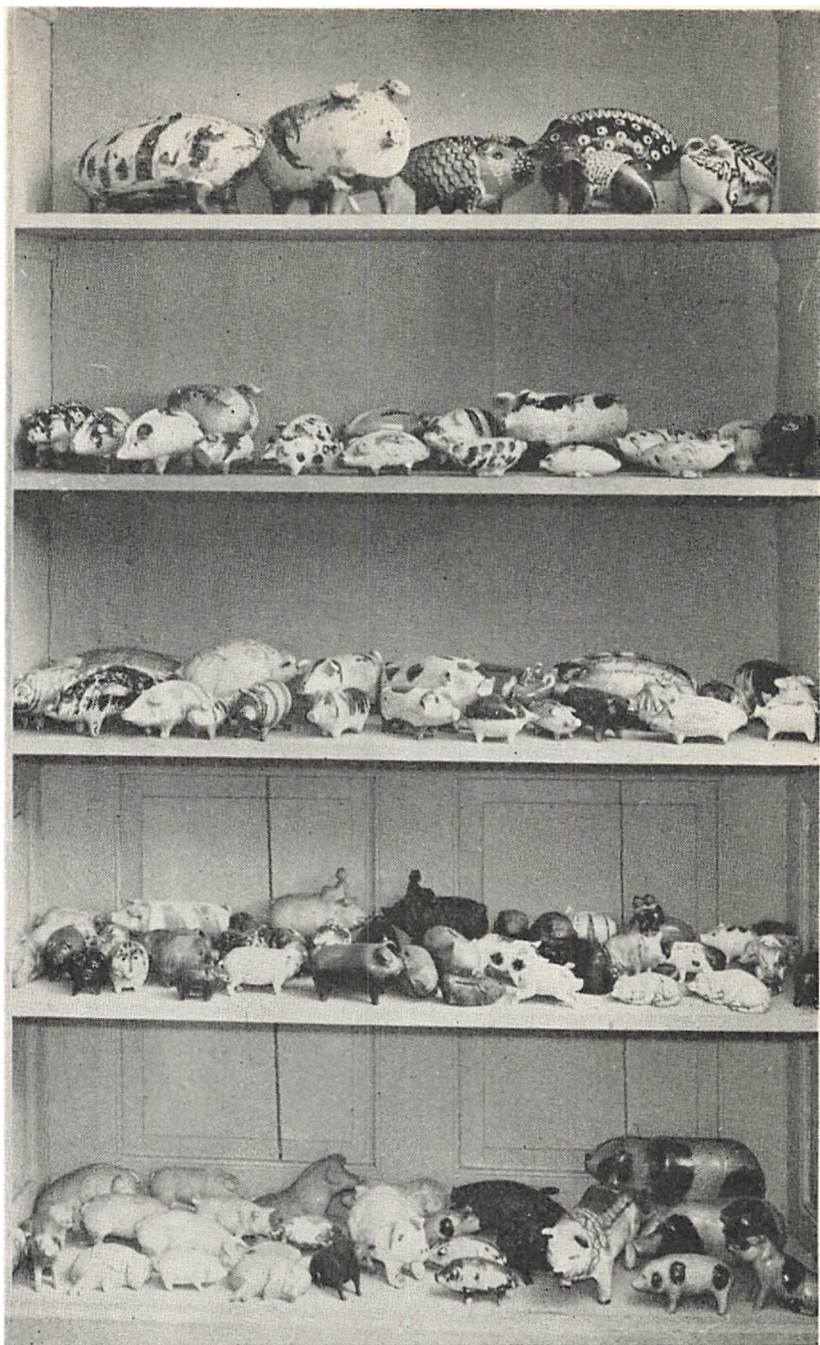
Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Fra Roskilde Museum 1961-62

ARTHUR FANG

HUDES SPAREGRISE

Fra Roskilde Muscum 1961—62
XXII

ARTHUR FANG

HUDES SPAREGRISE

ROSKILDE MUSEUM

1963

Frontispice: Et udsnit af Hudes grise-samling på Roskilde Museum. Efter testamentarisk bestemmelse måtte museet udlage enkelte genstande fra hans bo; man valgte i første række hans samling af sparegrise.

Slutvignet: Den fantastiske bærefigur under prædikestolen i Vejlø kirke, ikke langt fra Næstved. Troldkællingen er en allusion til Trolle-slægtens våben. Hude var så glad for damen, at han gjorde hende til både exlibris og bomærke.

En rigtig samler skal ikke være for velbeslået og gerne, i udkanten af sin mani, dyrke et eller andet værdiløst objekt. Disse betingelser opfyldte Kristian Hude til fulde. Han var kommet billigt til sine antikviteter. Og selv om han havde haft større tegnebog, kunne det aldrig falde ham ind at åbne den yderligere. Købe dyrt kan jo ethvert fjols. Og så samlede han på sparegrise.

Begyndelsen havde været tilfældig og temmelig let, men lidt efter lidt gik der mani i foretagendet. Han begyndte på hjemlig grund at opstøve sparegrise, at få sans for varieteter og opstillede for sjov skyld en slags systematik. Jagten gik videre hinsides Sundet, men skuffelsen var stor. På sparegrise-området var broderlandet meget tilbagestående, for det lykkedes ham kun at finde frem til een eneste racepræget sparegris. Han måtte altså videre ud. Og nu lød parolen, når en af hans mange venner og bekendte agtede sig til udlandet: Åh, tag en gris med til mig!

*Fotograf Kr. Hude —
ungdomsbillede.*

*Hudes yndlingskarikatur
fra de ældre dage.*

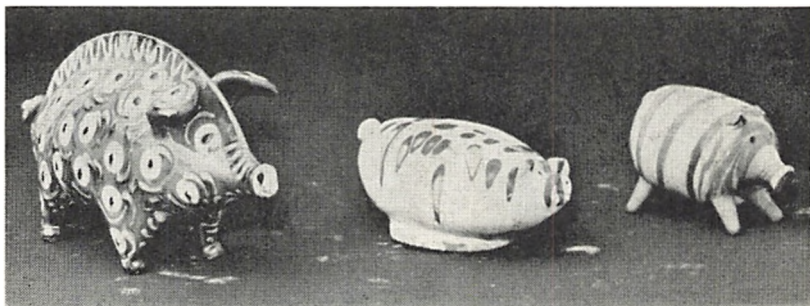

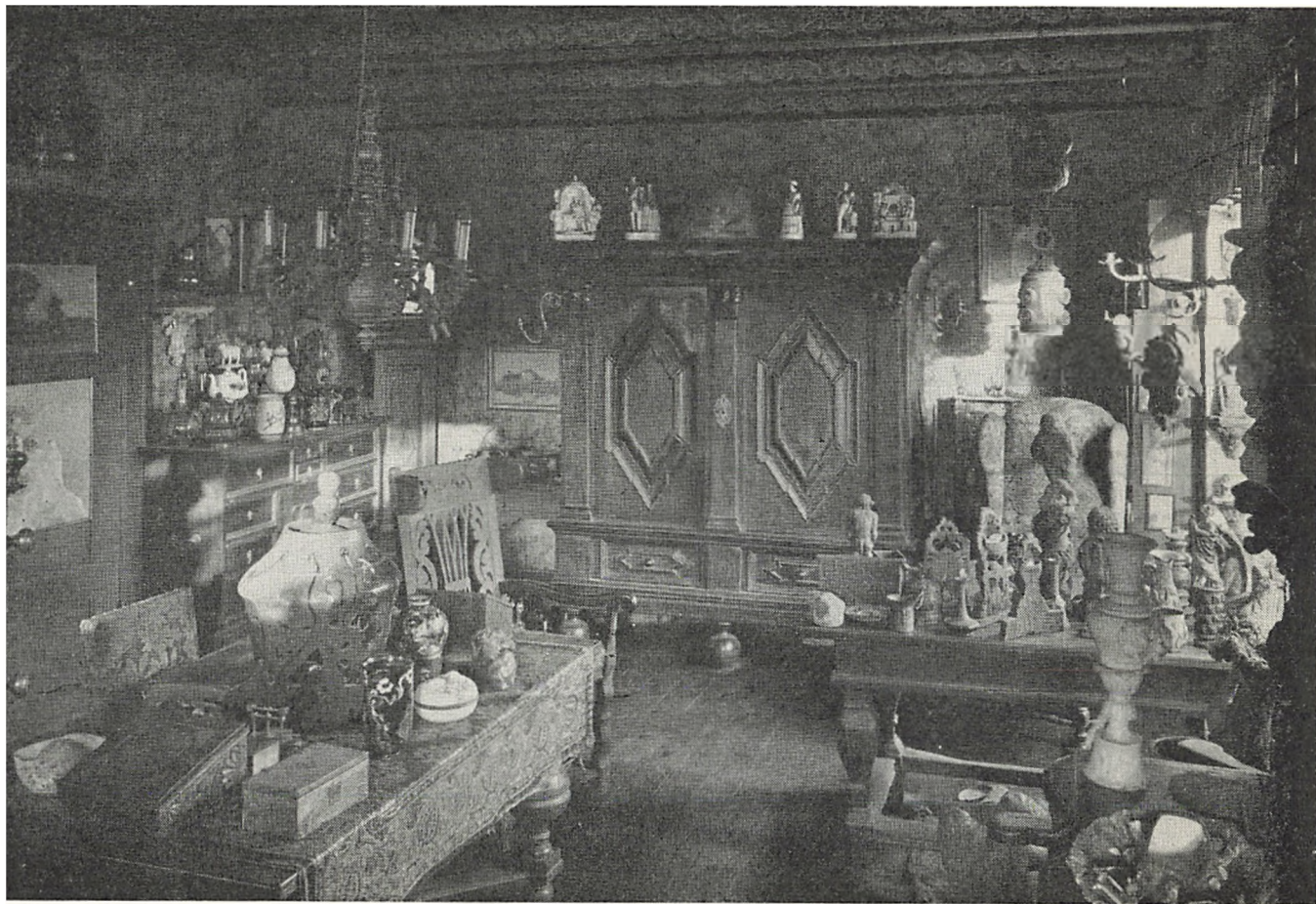
*Wied'erne på vej hjem til
»Kastellet« med den store
gris.*

Og der kom sjældne eksemplarer fra Spanien og et buttet, lille dyr prydet med firklover fra Firenze. Mens det sydlige naboland udmærkede sig med en hasse, smagfuldt prydet med det preussiske sejrsmønument på Dybbøl, købt i en souvenirbod ved Skanserne. Så var de sribede dyr fra Roslock med de flade bage alligevel hyggeligere, men blev dog langt overgået af små runde fyre fra Østrig. Blandt de hjemlige grise fandt Hude, at de bornholmske havde det mest fremtrædende racepræg, men der måtte endelig skelnes mellem landracen i rå og i bemalet tilstand.

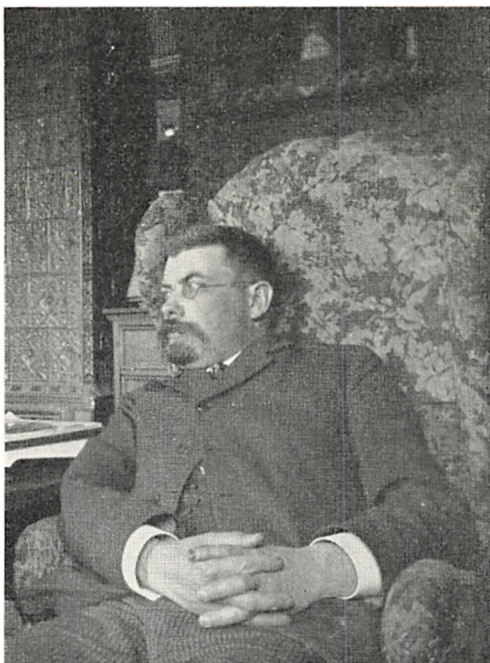
Den rette gris skal være håndgjort, så kommer lerets ejendommelighed til sin ret og det giver individualitet og variation. Af sig selv fremkommer utallige former med blot små afvigelser. Støbte, alt for fint udformede grise, er degeneration. Med sorg har man måttet se ædle håndgjorte dyr vige for de lidt karakterløse støbte. Langt værre er det, når tysk masseindustri har sendt os på halsen afarter som den tykke siddende gris og grisehovedet med kasket.

I sin fornøjelige lille publikation »Sparebøssen« (1943) kom Victor Hermansen også ind på sparegrisene og har fremskaffet gode oplysninger.

Stuen i Klostervang med de brogede samlinger.

*Kopi af en øreklapstol i
Karen Brahes bibliotek i
Odense.*

»Sparegrisene var gerne lærlingenes fritids-syssel og de blev betalt med en halv øre pr. styk, medens mester solgte dem videre for 7—8 øre og den handlende fik 10—12 øre for dem. Større umage kunne man derfor ikke ofre på dem.

Efter meddelelser af keramikker Hugo Munk i Holte, hvis førstedrejer har lært teknikken hos sin onkel, den firsårige pottemager H. P. Knudsen i Præstø, var fremgangsmåden følgende:

Af »Kløsen — lerklumpen — opdrejede man en skål, som man lukkede ved at klemme den sammen på langs, stak et lille hul i for at den ikke skulle revne under tørringen, forsynede med øren, hale og ben, atter lod tørre og derefter begittede godset. Med et malerhorn satte man så farverne på i klatter, som man fik til at flyde ud ved at lade grisen snurre rundt på drejeskiven, og efter denne »Storskitning« blev den til sidst glaseret og brændt. Men man kunne også dreje et rør, der blev lukket foroven med en tapformet afslutning, som dannede trynen, medens øjnene blev trykket i facon med fingrene, og øren, hale og ben blev sat på, efter at leret var tørret. Ligesom ved den første type blev der boret et hul for at sikre tørringen og senere blev det omdannet til pengesprækken. Dekoreringen blev udført på samme måde og forskellen på de to former var blot den, at nummer et blev skarprygget, nummer to mere buttet og trind.

I samme teknik og materiale kunne man også fremstille andre dyr som eksempel en mærkelig gris uden ben (og der nævnes en i

Midt i alt det sov Hude.

»Den gamle gård« i Faaborg), en hest og en ko, der begge fra Hudes samling er kommet til Dansk Folkemuseum. Også i jyddepotte-ler lavede man sparegrise på Varde-egnen, men de var nok ret sene efterligninger efter de almindelige«.

Gustav Wied har plantet sig i »Karen Brahe«.

Så vidt Victor Hermansen. Hertil kan føjes, som en lille fodnote, at Hudes samling også er indehaver af ikke blot »en mærkelig gris uden ben«, men flere. -- De må antages at repræsentere et meget primitivt fortids-stadium, hvori man endnu ikke evnede at skabe de fire ben.

Kristian Ludvig Hude -- egentlig von der Hude -- fødtes i Roskilde den 16. august 1864 som søn af prokurator S. W. Hude og hustru Johanne Tulinus. Hans søskende var filologen, rektor dr. phil. Karl Hude, cand. pharm. Svend Hude, der blev apoteker i Amerika, Johanne Hude, som var lærerinde og døde ung samt historikeren, arkivar, dr. phil. Anna Hude -- den første kvindelige dr. phil. herhjemme. I en sen alder blev hun rigsarkivar, dr. phil. Kr. Erslevs anden hustru. Kr. Hude -- som han selv skrev sig -- blev student fra Roskilde skole 1881, studerede i nogle år nordisk filologi, men afbrød studierne og var i en år-række huslærer, blandt andet på Bornholm og på Sorø-egnen. Her var han meget optaget af egnens gamle kirker og havde en tid fotograferet lidt. En dag slog den tanke ned i ham, at specialisere sig som fotograf af arkitektur og kunst. En ny og driglig tanke, som ingen andre endnu havde vovet at realisere. Hude afbrød sin lærergerning og rejste til København for at sætte sig ind i fotografiens teknik. I 1899 slog han sig ned i Roskilde og begyndte langsomt at søge oparbejdet en eksistens som fotograf. Ud over sit speciale -- hvor arbejdet var på længere sigt -- påtog han sig -- iflg. hans cirkulære al slags fotografisk arbejde med

L. A. Ring: En maler i landsbyen 1918.

undtagelse af atelierfotografering. Man forstår, at det har knebel i begyndelsen.

Hvert forår brød Hude op og drog ud på landevejene. Kirkerne med deres mangfoldige inventar, herregårdene med det gennem generationer nedfældede mobilar og købstædernes lunerige bindingsværkshuse, kort sagt al god, al gammel kultur, var hans mål.

Nu om stunder forstår man næppe, hvor spartansk det gik for sig. Først de umagelige tredje klasses træsæder og så lange trælsomme vandringer i al slags vejr ad støvede eller sølede veje, slæbende på et monstrum af en fotografikasse med mange store og tunge glasplader, mest 18×24. Og allerede dengang var Hude dårlig til bens. Nåede han så en fjerntliggende kirke, var udbytten måske blot nogle få optagelser. Så en kroseng -- som de var

I arbejde højt til vejs.

dengang; det gjaldt om at holde rejseomkostningerne nede på et minimum.

Den tungfodede slæben sig frem ad mange og lange veje blev i årenes løb til mere end 6000 plader, som efter Hudes død er overgået til Nationalmuseet. Herfor havde han i nogle år modtaget en årlig understøttelse på finansloven på 800 kr. — i dag nærmest et latterligt beløb; men før krigene en sum, som i hvert fald for Hude betød slet ikke så lidt. Til Nationalmuseets samling må føjes en række Roskilde-optagelser, som fremover bliver af stedse større værdi for byhistorien. De er nu på Roskilde Bibliotek.

På bordet ligger Hudes miniaturekatalog, en bog i tværfolio, medtaget af brug. 114 sider af kraftigt grønt indpakningspapir med indsatte fotografier, på hvert blad ca. 35 optagelser affotograferet i stort frimærkeformat og tydelige nok. Hvad er her ikke alt? Danmarks kunst og kultur som i en nødeskal — en vidunderlig bog.

Miniaturekataloget plus en trykt fortegnelse med hans bømærke på omslaget — den gyselige trold, der bærer Vejlø kirkes prædikestol — gik på omgang til museer og private i ind- og udland — prisen var 1,25 kr. for store aftryk, plus eventuelt 2 kr. i reproduktions-honorar. Arkitekter, kunstnere, kunst- og kulturhistoriske skribenter var de bedste kunder. I stort tal har Hudes billeder holdt deres indtog i en lang række værker og bøger, til eksempel skal her kun nævnes Traps og Daniel Bruuns Danmarksbeskrivelser og Troels Lunds »Dagligt Liv i Norden«. Og i nyere tid »Danmarks Kirker«. Som et monument over Hudes livsgerning står det smukke værk »Architektur und Kunstge-

Vinduespladsen med den lille havfrue.

werbe in Alt-Dänemark« med tekst af dr. Edwin Redslob, trykt i München i 1914. Hovedparten af de 320 billeder af gammel dansk bygningskunst, møbler m. m. skyldes Hude. Kort efter kom der en dansk udgave »Gammel dansk kunst« med tekst af dr. Francis Beckett og magister Chr. Axel Jensen.

Hude var et sjældent livsfrodigt menneske. Børn, natur og kunst stod hans hjerte nær. Det var et udslag af frodighed, når kunst og håndens snilde blev hans livs indhold. Det var en udløber heraf, som gjorde ham til samler. Og hvad samlede han ikke på? Gamle møbler, bøger, glas og porcellæn, kobber og jern, træskæringer, hvis de var til at komme over. Hans hus i Klostermarkens bryn blev til sidst en mellemting mellem et museum og et raritetskabinet. En tid lang, så længe han orkede det, drog han hver lørdag på hærtog i København, gik systematisk til værks efter en fast plan; begyndende i Smallegade, gennem den gamle by og til Borgergade, besøgte han kendte steder, og fik for det meste bid, ofte af en art som måtte undre andre. Han kunne komme hjem med en sæk fuld af brænde — syntes det. Men

se om ikke hans gode ven snedker Rasmussen i Læderstræde kunne få et nydeligt skab ud af det. Udskåret var det, og stafferet blev det efter alle kunstens regler. Sære sager var der under tiden, og henkastede man: hvad vil De dog med det skidt, blev der pareret: det morer mig nu for en femkrone!

Det lille hus i Klostervang var hans eldorado. Her kunne han let række ud til solen, lyset og løvet og til bækken som klukkede gennem hans have. Her nød han sine fritimer. Og fra vinduerne på første sal kunne han følge vejr og vind og årstiders skiften. Han var naturven om nogen. Blandt hans arbejder er en lang række prægtige optagelser fra Bornholm, hvor han havde tilbragt en del af sin ungdom og fra Møn, hvor han i længere tid hvert år havde ophold hos familien på Hunosøgård. Selv da han blev meget svag, måtte han hvert efterår med gode venner køre i bil derned, for endnu en gang at opleve det eventyrlige vidunder: efterårsskoven over den hvide klint.

Naturen havde været gavmild mod Kristian Hude, skænket i rigeligt mål både åndelige og legemlige gaver. Men en af nornerne må have fejlet, eller hvad? Hun havde indflettet så svag en tråd, at den en dag fik det hele livsvæv til at briste. Tidlig blev Hude angrebet af en uheldelig nervesvaghed, som mere og mere vanskeliggjorde ham gangen og tilsidst lammede ham. Med skyggen af et herkulisk legeme og med visne ben sad han til sidst lænket til sin stol og måtte hjælpes til sin seng.

Frodighed parret med uovervindelig hæmning må vel skabe en særlig livsform. Bevidstheden om hans svaghed gjorde Hude til enspænder, men ikke ensom. Mennesker af alle slags kom hos ham, kunstnere, museumsfolk, samlere og folk som på en eller anden måde var uden for dusinet. Børnene flokkedes om ham, han elskede dem, forstod dem og førte an i legen. Og ungdom drog ud og ind i hans stuer, mest vel fordi han helt ud betragtede dem som sine gode kammerater.

Blandt de unge stamgæster var, fra de var små og op gennem årene, Alice og Gustav Wieds børn, Johan, Peter og Ingemarie kaldet Søster. Og far selv var en hyppig gæst hos Hude, allerede mens han boede på Algade. Først var det fotografien, senere når det traf sig en hyggelig passiar. Gustav Wied kunne godt lide at fotografere, og det stod til Hude ved behændig fremkaldelse at få det mest mulige ud af pladerne. I et eksemplar af »Fædrene æde Druer -«, som nu befinder sig i Roskilde Museum, kom der som dedikation til at stå: »Fotograf Hude fra Fotograf Wied«. — At figuren Knagsted i »Livets Ondskab« skulle være kopieret over Hude er lige så urimeligt som andre lokale forsøg på at udpege roskildensiske modeller.

Da L. A. Ring flyttede fra Baldersbrønde til sit nye hus på Uglebjerg ved Roskilde fik han og Hude, der allerede forud kendte hinanden, lettere lejlighed til at træffes. Hude fotogra-

ferede adskillige af de nye malerier, og da Ring skulle bruge en passende model til et billede »En maler i Landsbyen« lagde Hude person til. Man kunne godt sige, at han var vant til turen, for Kristian Zahrtmann havde gjort brug af hans kraftlige unge skikkelse til det store konkurrence-billede »Studerterne drager ud til Københavns Forsvar 1658«.

Hudes oprindelige sunde sans for det komiske fik med tiden mere og mere hældning mod det burleske, — det var ham vel en art værn. Ved siden af et par »originale« påfund bestemtes det i hans testamente, at hvad der måtte fremkomme ved salg af hus og samlinger skulle i første række benyttes til at oprette et »Roskilde-værelse« på Kvinderegensen i København, mens restsummen blev henlagt under »Dansk Kvindesamfunds Roskilde-Legal« for en studerende fra Roskilde, som bor på Kvinderegensen. Hudes portræt er ophængt på Roskilde Katedralskole blandt dens andre legatarer.

Kristian Hude døde den 28. december 1929. Hans urne blev nedsat i hans forældres gravsted på Gråbrodre kirkegård.

